

ANASTASIUS

ABBAS ROMANUS

ECCLESIAE ROMANAE PRESBYTER ET BIBLIOTHECARIUS.

IN ANASTASIUM

NOTITIA HISTORICA ET BIBLIOGRAPHICA

(Apud Oudinum, Script. Eccles. tom. II.)

ANASTASIUS abbas Romanus, Ecclesiae Romanae A presbyter et bibliothecarius, ordinis mihi incom-
 perti, sed, quantum augurari licitum est, ordinis
 divi Benedicti: bibliothecarius sanctae Romanae Ec-
 clesiae, officium quod hoc seculo nono viris littera-
 tis-imis conferri consueverat. Cujus autem ille loci
 abbas fuerit, constat jam ex Itinerario Italico litte-
 rario Joannis Mabillonii, parte II, pag. 82, ubi Ana-
 stasius iste in prologo ad quaedam miracula sancti
 Basilii episcopi, sic orditur: *Urso venerabili subdia-
 cono sanctae Romanae Ecclesiae, seu medico et dome-
 stico domini nostri sacratissimi papae Nicolai Anasta-
 sius exiguus abbas monasterii sanctae Dei genitricis
 Mariae Virginis, siti trans Tiberim, ubi olim circa
 Domini natiuitatem fons olei fluxit, in Domino salu-
 tem, etc.* Hinc labente saeculo nono, sub summis
 pontificibus Nicolao I, Adriano II et Joannes VIII
 floruit. Juxta clarissimum Spanhemium in D.squisi-
 tione historica de papa femina § 55, pag. 271,
 « Claruisse eum jam sub Leone IV, cui a secretis B
 precario nonnulli historici pontificii. » Et quod habet
 Onuphrius pag. 126, ad *Platinam*, referre ipsummet
 Anastasium « se creationibus Sergii II, Leonis IV,
 Benedicti III, Nicolai I, Adriani II et Joannis VIII in-
 terfuisse, » in Anastasio hocce minime legimus. Ver-
 rius autem Joannes Launois, epistola ad Michaellem
 Morollium parte III, epist. II, pag. 170, « floruisse
 sub Adriano II et Joanne VIII pontificibus. » Petrus
 Lambecius in Commentariis bibliothecae Caesareae Vin-
 dobonensis, lib. II, pag. 277, « floruisse sub papa
 Nicolao I, Adriano II et Joanne VIII. » Sane Adriano II
 inscripsit versionem synodi Anti-Photianae, vulgo
 octavae, cujus extremis interfuit anno 869. Constan-
 tinopolim eo ablegatus anno ad Basilium Macedonem,
 a Ludovico II imperatore, in causa *nuptialis commercii*
 (sic ille) inter filium imperatoris Basilii et Ludo-
 uici Augusti filiam procurandi. Addunt hunc ipsum
 Anastasium, creationis papalis non unius testem,
 Benedicti III, mox ab excessu Leonis IV, creationi
 specialim interfuisse, ex his verbis: *Missi quoque
 qui imperatori nostrum Decretum de benignissimi ele-
 ctione Benedicti porrexerunt.* Talem igitur esse, qui
 nonnisi perspecta et animadversa litteris mandaverit,
 nec in rebus hujus temporis memorandis male
 fidei accusari possit: ut idem Launois in epistola ad
 Carolum Mauricium Telleium, parte IV, pag. 155:
 « Erat Vossius et si qui alii, illum cum Anastasio
 presbytero cardinale S. Marcelli, et bibliothecario
 Gregorii IV papae confundunt, qui a Leone IV in
 synodo Romana anno 850 est exactoratus, eo quod

contra canones Ecclesiam suam quinquennio dese-
 ruisset. » Haec Labbeus contra Vossium, quem cum
 in opere de Historicis Latinis accurate volverim,
 nihil tale ab eo scriptum a me repertum est. Ver-
 rum sententia ista est Antonii Posseuini Jesuitae,
 tomo I Apparatus sacri, pag. 71, ubi sic: « Anasta-
 sius Romanus monachus, et abbas ordinis sancti
 Benedicti, congregationis Specnensis, presbyter car-
 dinalis tituli sancti Marcellini, et bibliothecarius
 Gregorio IV pontifice Maximo. Sed anno 850 in
 synodo Romana, a Leone papa IV exactoratus,
 quod Ecclesiam suam contra canonum decreta, per
 annos quinque deseruisset. Vir quidem perdoctus,
 ingenii sui monumenta reliquit Continuationem Hi-
 storiae pontificiae S. Damasi papae, ab ejus obitu
 usque ad Adrianum papam, hujus nominis secundum.
 Transtulit e Graeco in Latinum sermonem
 Vitas SS. Joannis Eleemosynarii, Demetrii martyris,
 et aliorum Patrum. Unam Dionysii Hierarchiani,
 Septimam synodum, et alia. » Haec Possevinus. Vir
 fuit pro aevi sui genio non indoctus Anastasius, qui
 utriusque linguae Graecae et Latinae peritiam habuit
 laud vulgarem, denique cum primariis saeculi hujus
 viris, Photio et Hincinero arcetam satis amicitiam
 coluit. Si porro vera est cardinalis Baronii chrono-
 logia, usque ad annum ferme 886 vitam produxit,
 etsi quoniam mortuus sit anno, nullus huc usque de-
 tegerit. De scriptis autem ejus agunt Bellarminus in
 opere de Scriptoribus ecclesiasticis, ad annum 858,
 breviter. Sed fusius post ipsum Philippus Labbeus
 in Dissertatione Historica de Scriptoribus ecclesia-
 sticis a Bellarmino recensitis, tomo I, pag. 63:
 Guillelmus Cavus in Historia Scriptorum Ecclesiae,
 ad annum 870, pag. 559, ubi cum multa a Bellar-
 mino omissa referant, non omnia tamen Anastasii
 opuscula recensent: unde occasione hic agendi de
 omnibus nobis notis Anastasii abbatibus Operibus acce-
 pimus. Claruit ergo tum propriis operibus, tum Grae-
 corum operum seu Graecae scriptorum variis in lin-
 guam Latinam versionibus, quibus nomen suum
 posteris immortale commendavit.

I. Itaque Concilium Generale octavum seu *Constantinopolitanum* IV, cui praesens ipse Constantinopoli
 anno 869 interfuit sub Basilio Macedone, partim
 Latine scripsit, partim ex Graeco vertit, atque Adriano
 papae II dicavit, quod exstat Conciliorum tomo VIII,
 col. 961 ad 1175, ultimae editionis Parisiensis anni
 1672, quae Labbeana passim dicitur. Illud autem ex
 Graecis in Latinam linguam, horridiorem quidem
 illam et minus cultam transtulit, liberi modo adji-
 cians et mutans: cujusmodi sunt et quae sequuntur.

II. *Concilium VII Generale seu Nicænum secundum*, quod ille obtulit Joanni papæ VIII, inscriptum: *Domino conangelico Joanni pontifici summo, et universali papæ, Anastasius exiguus. Ex interpretata nuper, etc.*, quod exstat quoque tomo VII dictorum Conciliorum citatæ editionis, col. 29 et sequentibus. Addit Labbeus, ut quod omiserunt alii observare, etiam VI *Generale seu Constantinopolitanum tertium*. Sed debuerat Labbeus indicare quibus ille rationibus vel quam auctoritate hoc assereret: an ob styli similitudinem interpretationis hujus concilii œcumenici sexti cum interpretationibus septimi atque octavi? An ex vetere quodam scriptore hoc attestante? Id quod me latet.

III. Latinam fecit *Vitam sancti Joannis Eleemosynarii, patriarchæ Alexandrini*, de qua hæc Sigebertus cap. 103 de Scripturibus ecclesiasticis: « Anastasius, jubente Nicolao papa, transtulit in Latinam linguam *Vitam Joannis Eleemosynarii*, scriptam Græcæ a Leontio episcopo. » Idem ferme Joannes Trithemius. Habes autem illam ex interpretatione Anastasii in *Vitis Patrum Heriberti Rosweidi societatis Jesu, Antuerpiæ et Lugduni sæpius impressis, et omnes sciunt. De illa sic Lambecius tomo VIII Commentariorum Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, p. 271. « Transtulit hanc *Vitam* ex Græco in Latinum sermonem Anastasius, S. Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarius, abbas Romanus ordinis S. Benedicti, et presbyter cardinalis tituli S. Marcelli, jussu papæ Nicolai primi, qui anno Christi 858 electus est, et anno 867 obiit. Eaque versio Latina, post alias varias editiones impressas, optime edita est ab Heriberto Rosweido soc. Jesu in libro I de *Vitis Patrum*, et a Bollando et Henschenio in tomo II de sanctis Januarii mensis, die 23. »*

IV. Item *Vitam sancti Demetrii martyris* ex Græca Latinam reddidit, necnon Acta pleraque et Passiones quæ in manuscriptis codicibus occurrunt. Exstat autem *Passio sancti Demetrii martyris* ab eodem Anastasio translata, tomo I Veterum Analectorum Joannis Mabillonii, *Domino piissimo imperatori Carolo semper Augusto nuncupata*, p. 65.

V. Inter ea multa quæ ex Græcis Latina fecit, habes *Vitam S. Dionysii Areopagitæ*, cujus translationem anno 876 ad Carolum Calvum imperatorem misit. Opusculum istud perierit, præfatione excepta, quam habemus apud Scriverium tomo V ad diem 11 Octobris, in fine *Areopagiticorum*. Hanc eandem præfationem recudit ad mss. codicum fidem Joannes Mabillon in Analectis suis. In ea autem ait se non κατὰ πόδας vertisse omnia, sed sensum tamen bona fide expressisse.

VI. Scribit Gerardus Joannes Vossius lib. II de Historicis Latinis, cap. 35, pag. 349, editionis ultimæ, in bibliotheca Cantabrigiensi in Anglia Academia, haberi mss. Dionysii *de Hierarchia cælesti, de Hierarchia ecclesiastica, de divinis Nominibus et Mystica Theologia*, codice in cum præfatione Anastasii ad regem Carolum Calvum. Hæc ille aliena fide, ex relatu nempè Thomæ Jamesii in Ecloga Oxonio Cantabrigiensi, cui reponit ipse Labbeus in opere suo de scriptoribus ecclesiasticis tomo I, verbo *Anastasius bibliothecarius*, pag. 67. « In Codice ms. collegii nostri Bituricensis societatis Jesu, elegantissima manu ab octingentis circiter annis, in membranæ exarata legitur S. Dionysii Areopagitæ opuscula quatuor. I. De cælesti Hierarchia. II. De Ecclesiastica Hierarchia. III. De divinis Nominibus. IV. De Mystica Theologia, ex versione Joannis Eringenæ Scoti, in qua etiam habetur præfatio cum quibusdam versibus, ad Carolum Calvum regem Francorum. Præmisit vero Anastasius S. R. Ecclesiæ bibliothecarius, ad eundem Carolum regem epistolam datam x Kal. Aprilis, indictione VIII, hoc est anno, ut reor, 875, in qua de scholia a se in Latinum sermonem conversis, quæ in codice ad marginem ascripta habentur, hæc habet: *Ipsa merito anxius cæpi sedulus quærere, etc.*, quæ si cui arriserint, non erit operosum communi-

B care, profutura publicæ eruditorum utilitati. » Exstant quoque duo mss. codices ejusmodi, in bibliotheca Cæsareæ Vindobonensi, inter mss. codices theologicos Latinos 20 et 496, ut notat Lambecius lib. VIII Commentariorum hujus bibliothecæ, paginis 183 et 186. Item ejusmodi alter codex inter mss. codices Bodleianæ bibliothecæ codice 3614; in codicibus Hyperoi Bodleiani, codice 148. Hæc denique eodem Dionysii Areopagitæ Opera cum præfatione Anastasii Bibliothecarii ad scholia a se in Latinum versa, habentur quoque mss. in bibliotheca Paulina Lipsiensi, ut constat ex Catalogo manu scriptorum hujus bibliothecæ librorum, impresso Lipsiæ anno 1686, cura et studio Joachimi Felleri bibliothecarii, p. 102, n. 2 et 3.

VII. *Historia Ecclesiastica sive Chronologia tripartita*, in qua S. Nicephori patriarchæ Constantinopolitani Chronicon, ordinem et maximam partem Chronici a Georgio Syncello, et Theophane confessore atque Agri abbate celeberrimo, ab initio mundi ad Leonis Armeni imperium deducti, Latine interpretatus est: ut ipsemet pluribus, in præfatione ad Joannem urbis Romane diaconum explicat. Ex his vero Græcorum Excerptis multa in Miscellam quæ dicitur historiam derivata sunt: aut ab hoc ipso qui precibus suis extorserat, Joanne diacono: aut a Landulfo Sagaci, aut quocunque alio illius consarcinate: qui alius omnino esse debuit a Paulo Warnefridi Longobardo, Aquileiensi diacono ac Cassinensi postea monacho, cui tamen plerique ferme omnes Miscellam hanc hactenus historiam tribuerunt.

VIII. *Collectanea de iis quæ spectant ad historiam Monothelitarum hæreticorum, et Martyrium sancti Martini papæ, itemque sancti Maximi abbatis et aliorum*, quæ Jacobus Sirmondus edidit in 8°; Parisiis, anno 1620, apud Sebastianum Cramoisy, via Jacobæ, sub Ciconiis. Ibi de eis qui sub Constante imperatore Orientis, vincula, carceres variasque vexationes passi sunt, in quibus duo Anastasii recensentur. Alter S. R. Ecclesiæ apocripiarius, alter sancti Maximi discipulus, quorum epistolæ in iisdem leguntur Collectaneis, quæ in gratiam supradicti Joannis diaconi, cum ecclesiasticam Historiam meditaretur, ex Græcis versa in unum concinnavit. Quod vero item sit et Collectaneorum et Historiæ ecclesiasticæ auctor, ex præfatione discas, in qua id aperte proficitur, nonnullaque ex iis opusculis exponit, quæ Latinitate donata, in hanc Collectionem conjecerat: quæ tibi ex subjecto indice, si careas, in posterum saltem erunt notissima.

1. *Anastasii Bibliothecarii epistola ad Joannem diaconum urbis Rome.*

2. *Joannis IV papæ Apologia pro Honorio I papa, ad Constantinum imperatorem, Heraclii filium.*

3. *Excerptum ex epistola sancti Maximi ad Marinum presbyterum, apologiam inter cætera pro Honorio facientis.*

4. *Ex epistola ejusdem sancti Maximi ad Petram illustrem, ubi Pyrrhi et Sophronii Hierosolymitani, ac papæ Honorii mentionem facit.*

5. *Ex epistola ejusdem sancti Maximi, ad Marinum presbyterum Cyprium, de processione Spiritus sancti.*

6. *Theodori papæ synodica, ad Paulum patriarcham Constantinopolitanum.*

7. *Ejusdem propositio transmissa Constantinopolim.*

8. *Ejusdem epistola ad episcopos qui consecraverunt Paulum patriarcham Constantinopolitanum.*

9. *Commemoratio quid legati Romani Constantinopoli gesserint, ex epistola S. Maximi ad abbatem Thalassium.*

10. *Anastasii Bibliothecarii epistola ad Martinum episcopum Narniensem.*

11. *Martini papæ epistola ad Theodorum.*

12. *Ejusdem epistola secunda ad Theodorum.*

13. *Commemoratio eorum quæ in sanctum Martinum Constantinovoli acta sunt, ex epistola cujusdam ad Occidentales.*

14. *Martini papæ epistola dux ab exilio scriptæ.*

15. *Relatio factæ motionis in sanctum Maximum et socium ejus, coram principibus in secretario.*

16. *Sancti Maximi epistola ad Anastasium monachum, discipulum suum.*

17. *Anastasio monachi epistola ad monachos Callitanos.*

18. *Relatio de dogmatibus quæ agitata sunt inter sanctum Maximum, et Theodosium Cæsareæ Bythyniæ episcopum, et proceses qui cum eo erant.*

19. *Anastasio, presbyteri et apocrisarii Romæ, epistola ad Theodosium Gangrensem, una cum subjacentibus testimoniiis et syllogismis.*

20. *Hypomnesticon declarans Gesta sanctorum Maximi et utriusque Anastasio atque Martini papæ, necnon Theodori, Euprepii et aliorum.* Bernardus de Montfaucon vir eruditus, monachus Benedictinus congregationis sancti Mauri in Gallia, in Diario Italico, Parisiis, in-4°, anno 1702 edito, cap. 21, pag. 309, hæc *Collectanea Anastasio Bibliothecarii, Græce mss.* exstare inquit in Italia, in bibliotheca sancti Joannis de Carbonaria, Augustinianorum.

IX. Translulit quoque ex Græco in Latinam linguam *Passionem MCCCCLXXX martyrum*, quæ versio exstat Romæ in bibliotheca sanctæ Crucis in Jerusalem, cujus prologum nobis obtulit Joannes Mabillon in Itinerario suo Italico parte II, pag. 80, ubi etiam in hac præfatione Anastasius meminit quod opusculum istud susceperit agendum : *Post translata a se ad petitionem ejusdem, Passionem præcipui doctoris et martyris Petri, Alexandrinæ urbis episcopi* : quæ etiamnum alicubi in Legendariis illis infinitis latet, quæ in bibliothecis pulvere oblecta latent.

X. Idem ex Græco in Latinum produxit *Vitam sancti Basilii Cæsareæ Cappadocum archiepiscopi*, cujus operis integram præfationem edidit idem Joannes Mabillon, in eodem Itinere Litterario Italico, parte II, pag. 82. Hanc operam laudat Baronius in notis ad Martyrologium Romanum, die prima Januarii, ibidemque indicat præfationem Urso S. R. Ecclesiæ subdiaconi in Vita S. Basilii a se Latinitate donatam. Quam etiam habes apud Heribertum Rosweidum in Vitis Patrum lib. I, pag. 116, et in notis pag. 125, versu *Urso*. Verum præfatio illa cum Vita quæ subsequitur, non alia est ab Anastasiana, quæ habetur in isto Itinere Italico, inscriptione excepta, quæ apud Rosweidum aliosque decurtata ac mutila est. Ex qua autem integra manifeste colligitur, Anastasium vulgatæ Vitæ esse interpretem, quæ Urso perperam in impressis tribuitur : ideoque imposterum Vitæ interpretationem istius, tribuendam esse Anastasio bibliothecario, qui eam Urso instigante aggressus est.

XI. Idem aggressus versionem *Passionis sancto-ram Cyri et Joannis*, cujus prologus refertur in eodem Itinerario Italico, pag. 85, exstatque cum textu *Passionis* in veterrimo codice bibliothecæ sancti Petri apud Carnutas, ordinis divi Benedicti. Nomen quidem Anastasio, quod in vitioso atque ex situ corrupto ms. exemplari erat obliteratum, ex

A conjectura restituit Joannes Mabillon loco citato, eo quod tempus et stylus Anastasio convenient. Idem sane dicendi genus, eadem præfationis methodus, quæ in præfatione Anastasio ad *Passionem MCCCCLXXX martyrum*. Itemque in *Præfatione Vitæ sancti Joannis Eleemosynarii*, apud Heribertum Rosweidum in Vitis Patrum p. 137 editionis Lugdunensis anni 1617.

XII. Denique idem edidit *Translationem ex Græco in Latinum Vitæ sancti Donati episcopi apud Euriam in Syria*, cujus prologum idem qui supra profert in eodem Itinere Italico, pag. 85, hanc Versionem esse Anastasio non dubitans, tametsi ejus nomen in Cassinensi codice desideretur, ex quo præfationem descripsit. Integrum autem libellum edere, ipsi visum non est operæ pretium, cum ipsissima ista quæ in codice Cassinensi sunt, apud Monbrithum vulgata sint : tametsi in Aprilii Bollandiano ad diem 30 non alia Donati Acta referantur quam ex Menæis Græcorum.

XIII. Exstat *Anastasio presbyteri et abbatis ac bibliothecarii S. Romanæ Ecclesiæ ad Adonem archiepiscopum Viennensem epistola* in Conciliis ultimæ editionis Labbeanæ Parisiensis anni 1672, tom. VIII, col. 568, *De obitu Nicolai papæ I et electione Adriani II*, inter epistolas Nicolai papæ primi, anno 867, indict. xv. Videas et ejus epistolam nonis Januarii anni 876 ad Hincmarum Rhemensem archiepiscopum indictione IX datam, tomo III Conciliorum Galliæ, pag. 425, quam ex Codice Rhemensi exhibuit Jacobus Sirmondus, Binio aliisque Collectoribus antea incognitam. Unam quoque ad Anastasium Bibliothecarium scripsit epistolam Photius patriarcha Constantinopolitanus, ordine 170, pag. 244, brevem, ex qua concludere promptum est magnæ tunc auctoritatis fuisse Anastasium Romæ.

XIV. Exstat quoque *S. Theodori Studitæ abbatis Constantinopolitani sermo de sancto Bartholomæo Apostolo*, qui circa annum 820 inter Græcos clarus doctrina atque pietate emicuit, quem Anastasius S. R. Ecclesiæ bibliothecarius ex Græcis in Latinam linguam translulit et ex ms. codice etendum curavit, Spicilegii tomo III, pag. 13, Lucas de Acherio monachus Benedictinus congregationis sancti Mauri in Gallia.

XV. Cum mortuo Adriano II Romano pontifice ejus bibliothecarius seu referendarius, vel, ut modo loquuntur, secretarius et ab epistolis fuerat, idem munus sub Joanne VIII successore egisset, tanquam bibliothecarius seu Secretarius Joannis VIII papæ prædicti, cujus lateri et epistolis adharebat, epistolas sex sub nomine ejusdem Græcas Latinasque simul edidit, ad negotia Orientalis Ecclesiæ spectantes, quæ exstant tomo VIII Conciliorum editionis Labbeanæ, in Appendice ad concilium octavum Constantinopolitanum ex ms. codice Vaticano, columnis 1451, 1461, 1473, 1477, 1479, 1485. Qui si superstes diutius in vivis fuisset, alias quoque pontificis ejusdem epistolas utraque lingua Græca ac Latina posteris reliquisset. Mortuo autem illo sub Joanne VIII pontificato, Zacharias illi in bibliothecarii seu referendarii officio successor datus est, anno nihi incomperito.

NOTITIA BIBLIOGRAPHICA ALTERA.

(Apud Fabricium, Biblioth. med. et inf. Latinitatis, tom. I.)

ANASTASIVS, bibliothecarius Romanus, abbas et presbyter, imo presbyter cardinalis, sive cardinalis ab an. 848 clarus temporibus Nicolai I, qui ab anno

858 Adriani II, qui ab anno 867, et Joannis VIII, qui ab anno 882, pontificatum gessit, et fortasse etiam secutorum temporibus. Multa ex Græcis Latine